

BOTANISK EKSURSION TIL EVIGHEDSFJORD

Af professor, dr. phil. *Tyge W. Böcher*

Evighedsfjord nord for Sukkertoppen og lige syd for indløbet til Søndre Strømfjord er kendt for sin naturskønhed. Mærkeligt derfor, at så få botanikere har søgt derind. Faktisk kendte man kun lidt til floraen og intet til vegetationen før juli 1958, hvor jeg – takket være Carlsbergfondet – var der på en 5-dages tur.

Evighedsfjord skærer sig ca. 75 km ind i landet. Den zigzagger sig mod øst lige syd for 66° – breddegraden, men når dog i sin inderste krog at overskride denne bredde. Navnet er godt. Allerede fuglefjeldet Tåteråt og den højeste top Mt. Atter (2190 m) ser ud til at ligge for enden af fjorden. Men de ligger for enden af en lille sidefjord. Hovedfjorden drejer skarpt mod sydøst. Det næsten lige så imponerende fjeld Agssaussat (2140 m højt) tårner sig op bag den næste tilsyneladende fjordende ved Kángiussak, men så tårner man igen 90° og ser efter en svag krumning af fjorden omsider den inderste Qingua. Bag den skinner på toppene de store firner, der forener sig med indlandsisen. Hoveddalen fortsætter faktisk 15 km mod nordøst, skærer sig ind mellem firnerne og danner en passage over til det ukendte land syd for Strømfjords-lufthavnen. Hele fjordområdet er omgivet af fjelde på mellem 1000 og 2000 meters højde, og inderst er højlandet på begge sider dækket af mægtige firner. Herfra skyder mængder af bræer sig ned mod fjorden. Adskillige når havets overflade, men de producerer kun små isklodser, sjældent rigtige isfjelde. Ved Kángiussak har man et enestående panorama: hele 6 bræer skyder sig her ned mod fjorden langs dens sydlige bred. Var der ikke millioner af myg, ville Kángiussak nemt – så nær Søndre Strømfjord-basen – kunne blive et turist-sted med internationalt ry. For vejret er jo så dejligt derinde og vegetationen frodig, afvekslende og slet ikke arktisk. Intet andet sted ser man så slående, at is og frodighed ikke er uforenelige. Den korte afstand til bræerne betyder intet. Tværtimod er bræerne udtryk for stor nedbør (sneophobning), og høj nedbør sammen med den højere sommervarme i indlandet giver naturligvis plantelivet rige muligheder.

Der blev undersøgt 7 steder fra øerne uden for fjordens munding til Sagdliarutsit og Tapa tæt ved Qingua. Den morsomste yderkystlokalitet ligger 14 km øst for

Kangâmiut. Gennem et ganske smalt sund mellem lave afrundede kystklipper, kun med et enkelt skær næsten som en prop midt i sundet, kommer man ind til en lille bugt, der ser ud som en indsø. Blikstille vand – blå som Middelhavet – omgivet af smukke fjelde. Ved ebбетid er klipperne dækket af enorme mængder af blåmuslinger. Et øjeblik sag, så har man samlet til sin middagsmad: stuede blåmuslinger. Herligt til afveksling for al dåsemaden. Stedet døbttes „Muslingebugt“ – et navn, der nu også er blevet officielt. Stejsiden ned mod bugten på dens sydøstside er lysende gulgrøn af løvefod, kvan, egebregner, padderokker og mælkebøtte. En frodig blomstereng – flere steder som et stauedebed med meterhøj kvan og gederams. Lien gennemsvives af smeltevand fra store driver.

5. juli var det sommer på nogle steder – floraen i fuldt flor – forår andre steder, f. eks. i pilekrattene, hvor buskene lige var sprunget ud, medens „skovbunden“ var fuld af gyldentråds hvide blomster. Denne plante, som hører til samme familie som anemonen, minder flygtigt om en hvid anemone, men har inden for de hvide blomsterblade et antal små skeformede honningblade. Men der var også steder, hvor det nærmest var vinter endnu – eller ganske tidligt forår – nemlig lige ved smeltende driver. Her var planterne kun lige ved at spire frem fra vinterknopperne i jordoverfladen. Spredte kvaner – lige dukket ud af driverne – stod som en slags blegselleri – de var spiret inde under sneen, men havde endnu ikke fået lys nok til at danne grønt. Enkelte stak toppen op gennem randen af driven – omtrent som den lille sneklokke, Soldanella, gør det i Alperne. Af sjældne arter i de engagtige blomsterlier ved Muslingebugt kan især nævnes bregnearten fliget månerude, der hidtil ikke har været samlet mellem Godthåbsfjord og Godhavns-området.

Lidt indenfor Muslingebugt er der en lille sø, ved hvis bred det pludselig vrimler med rypelyng (*Dryas*), vibefedt og fåhannet star. Jorden er fuld af marine muslingeskaller og derfor kalkrig. Derfor disse arter her. Åbenbart er der tale om en gammel havstrandsaflejrning, som nu ligger hævet ca. 100 m over havets overflade.

Ved Igdlut, 25-30 km fra yderkysten på nordsiden af fjorden, er de frodige blomsterlier allerede forsvundet, men pilen rejser sig nu til meterhøje store krat langs elven, og i hederne er dværgbirk og mosepost dominerende. En sjælden orkidé, hjertebladet fliglæbe, sad her i mosset ved en kilde i krattet. Vi kom til Igdlut og slog lejr om natten i tusmørke – næste morgen opdagedes det, at teltene stod mellem gamle, græs- og kratklædte grave. Man fortalte i Kangâmiut, at gravene stammede fra en naturkatastrofe for mange år siden. En lille boplads var blevet hærget af en lavine og ligene var drevet i land ved Igdlut og gravsat her.

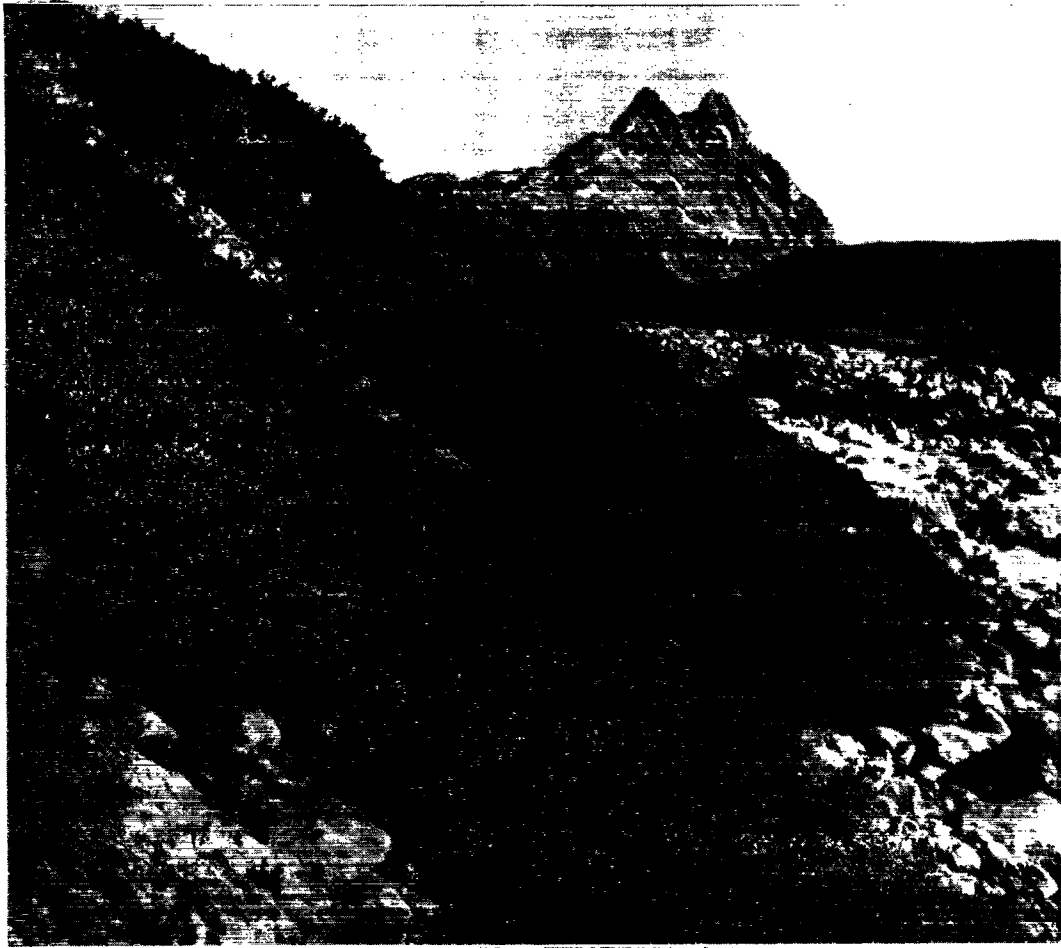
Tæt øst for Igdlut er der et imponerende fuglefjeld Tâterât, som navnet viser befolklet især med tretået måge. Klippernes stejle sider nær fuglene er her som på de fleste andre fuglefjelde farvet stærkt rødligt af en skorpeformet lav, *Coloplaca ele-*



*Fuglesjeldet Tåteråt, Evighedsfjord.
Stejsiden fuld af redepladser for tretået måge. T. v. ses en alk på en hylde.*

Foto: Jens Böcher

gans, der nyder godt af fuglegødningen, der hvirvles hen på laverne med vinden eller siver ned over dem, når klippen vædes i regnperioder. Men også andre planter nyder godt af gødningen: alpetjærenellike, alpehønsetarm og rosenrod står her i større mængder og i langt kraftigere eksemplarer end ellers. Der er også fuldt af liden stenurt. Det er en toårig europæisk bjergplante med gule blomster. Den står her på



*Mandshøjt krat og bjerg-el på erosionsskrænt ved elven.
Kángiussak, Evighedsfjord.*

Foto: T. W. B.

Tâterât på sit nordligste voksested i Vestgrønland og tillige på sit vestligste voksested. Hvordan har sådan en art spredt sig fra Europa hertil? Måske giver dens forekomst her på Tâterât en forklaring; ihvertfald bør det undersøges, om ikke dens frø kan spredes med fugle.

Kun få kilometer fra Tâterât er de stejle sydvestvendte sider af Qaersup qâqâ spættet af grågrønne og mørkegrønne pletter. I kikkerten ses, hvad det er: en mosaik af pilekrat (blågrøn pil) og ellekrat (bjerg-el). Endnu længere inde ved Kángiussak bliver denne mosaik mere fremtrædende og dækker store områder. Her kan man næsten komme på „skovtur“. I alle tilfælde bliver krattene mandshøje – sådan, at man kan se det storslåede landskab gennem grenværk. Ellekrattene er højest og er ofte



*Igdlut, Evighedsfjord.
Hede af dværgbirk og mose-post (i fuldt flor).*

Foto: T. W. B.

omgivet af pilekrat og dværgbirk, der bliver knæhøj. Tørre steder er hedeklædte eller dækket af laver, et tæt tæppe af grå rensdyrlaver, brun „islandsk mos“, hvidgul *Cetraria nivalis* og hvidgrå *Stereocaulon*. Her optræder den i Grønland meget sjældne art flad ulvefod, men der kan også optræde en tørbundsplante som steppe-star. Sydskrænterne ved Kángiussak giver næsten ikke arter fra kystbjergenes urterige samfund nogen chance. Til gengæld er der mulighed for en sjælden skovbundsplante som ensidig vintergrøn (*Pyrola secunda* var. *obtusata*), en art, som kun er fundet få steder, nemlig på Syd-Disko, ved Holsteinsborg og ved Godthåbsfjord.

Inderst i fjorden blev der samlet og gjort iagttagelser på nordsiden ved Sagdliar-sit – og på sydsiden ved Tapa. Sagdliar-sit-lokaliteten ligner Kángiussak. Store elle-

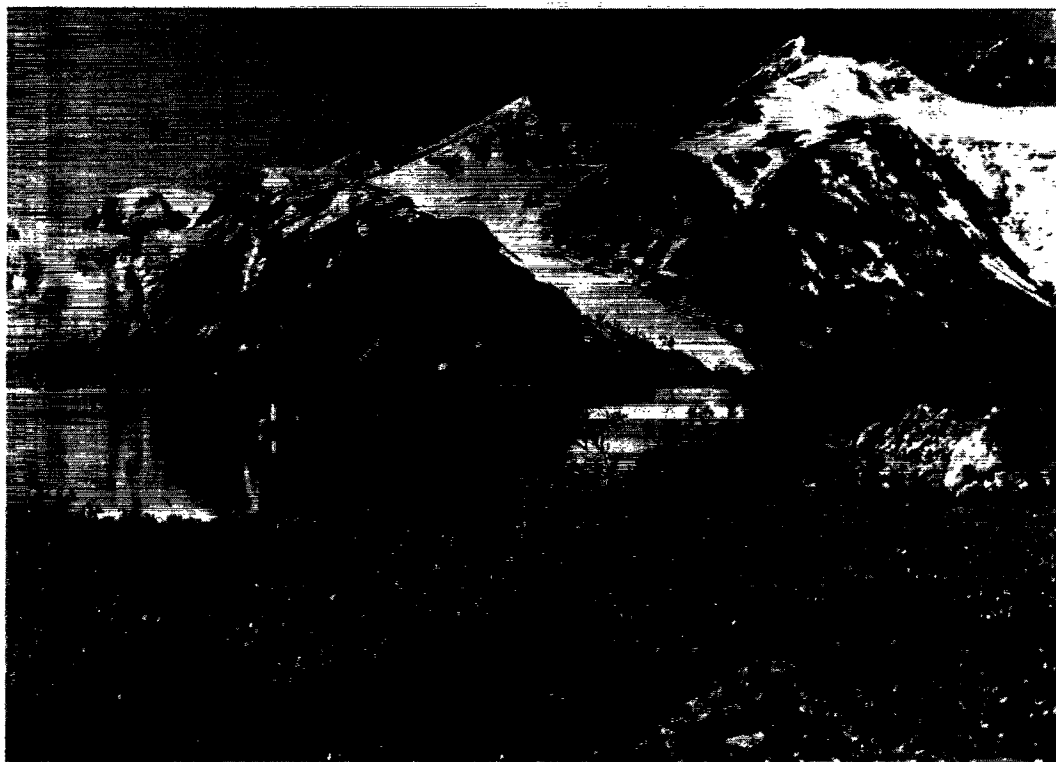


Foto: Tyge Christensen

*Udsigt mod syd fra Kangiussak.
Fjeldene med bræerne hedder Sisórtut (1880 m højt) og Qingárssuk (1908 m højt).
i forgrunden krat af blågrøn pil.*

pilekrat og udstrakte frodige heder af grønlandsk post og dværgbirk og laver dominerer solsiden nær fjorden. Urterne knytter sig til strømmende vand. I mosset her er der lysegrønt af padderokker og spredte store kvaner samt alpe-frøstjerne og guldpotentil og på moseagtige steder i samfund af tundra-pil ses sorttops violette blomsterstande samt brand-troldurt og småblomstret frytle.

Ved Tapa, på den modsatte side, er forholdene helt anderledes. Her er der skygge og kølighed på de stejle nordvendte fjeldsider. Snepletter kan holde sig til godt forbi Sct. Hans langs fremstående klipper, der giver slagskygge. De små urter, som det vrimler med i kystlandets snelejer, har her endnu et tilholdssted. Der er flere steder fuldt af dværgpil og i hederne er der meget blålyng, men morsomst er, at man her kan finde sne-anemone (*Anemone richardsoni*). Denne art, som gror tværs gennem Nordamerika, har i Grønland et lille udbredelsesområde i egnen ved Sukkertoppen og Holsteinsborg. Den er sikkert almindeligst nær yderkysten, men her ved Tapa har den fundet en lille niche med egnet lokalklima. Sne-anemonen har gule blomster og ligner



Højt krat af bjerg-el og blågrøn pil gennemstrømmet af talrige små vandløb. Sagdljarutsit. Evighedsfjord. Udsigt mod vest mod bøjningen ved Inorersut.

Foto: T. W. B.

danske anemoner, kun er dens jordstængler ganske tynde, nærmest tynde udløbere og ikke fulde af oplagsnæring som hos hvid og gul anemone. En anden vigtig forskel ses, når nødderne modnes. Hos danske anemoner har nødderne et ganske kort næb, dannet af griflen, men hos sne-anemonen vokser griflen ud til et langt næb, der yderst danner en krum hage. Nødderne kan derved hægte sig fast i forbipasserende dyrs pels, ligesom vi kender det hos de danske nellikerodarter.

En rejse ind gennem Evighedsfjord viser slående forskel mellem yderkyst-vegetation præget af stor snemængde og lav sommertemperatur og indlands-vegetation, der skyldes mindre og mere kortvarigt snedække og høj sommertemperatur. Men Evighedsfjord er alligevel ikke så lang, at fastlandsklimaet bliver ekstremt. Noget sådant

skal man til Søndre Strømfjords inderste for at finde. Så vil man se, at pilekrattene bliver sjældne, at solsiderne ofte dækkes af brun steppe af græs og star, og at sneleje-floraen bliver yderst fattig og henvises til de højeste toppe, hvor den lige når at blive repræsenteret langs en nordvendt klippe i form af en stribe med dværgpil.

Det indre af Evighedsfjord ligger lige så langt fra havet som Itivdlinguaq, dalen der forbinder Itivdleq med Søndre Strømfjord, d. v. s. knap halvvejs inde i Søndre Strømfjord. Et af formålene med turen til Evighedsfjord var at få materiale til en sammenligning med Itivdlinguaq-området, der besøgte i 1946. En sådan sammenligning er nu foretaget, og som hovedresultat kan anføres, at der trods lige stor afstand fra yderkysten er betydelig forskel med hensyn til floraen og vegetationen de to steder. Itivdlinguaq-området virker langt mere fastlandspræget, mere tørt. Blandt andet er der her konstateret saltophobning i jorden og saltskorpedannelser. Krat ses næsten ikke. Uden tvivl ligger Itivdlinguaq i „regnskygge“ bag de store firnklædte højlandsområder nord og syd for Evighedsfjord. Her falder nedbøren. Når regnvindene blæser mod nord op gennem Davisstrædet, tvinges de i vejret og afgiver deres væde her. Dette er vel årsagen til, at ellens danner krat i Evighedsfjord, men totalt mangler i Søndre Strømfjord. Ellens nordgrænse er mærkelig – arten „ebber ikke ud“ – den er utrolig frodig lige op til grænsen, men dette hænger altså sikkert sammen med, at klimaet ændrer sig radikalt inden for en afstand af få mil. I plantegeografisk henseende hører Evighedsfjord sammen med Godthåbsfjord; den danner nordgrænsen for noget, vi kunne kalde „ellebæltet“, det område i Vestgrønland, der begynder ved Arsukfjord og hvori højt voksende birk mangler, men hvor i stedet ellekrattet betegner den højeste og mest sydligt prægede form for vegetation.